

ELŐSZÓ

A POLITIKAI KOMMUNIKÁCIÓ ALAKVÁLTOZÁSAI

A fogalmaink ártatlanok. Nemcsak abban az értelemben, hogy a velük elkövetett visszaélések és abúzusok esetében gyakran az eszközt átkozzuk, ez pont annyiban indokolt, mintha egy kocsmai késelésnél a bicskát tennénk felelőssé tragédiák bekövetkeztéért. De a fogalmak felkapottsága és divatossága éppúgy gyenge indikátora a magyarázóerőnek, az intellektuális relevanciának.

A politikai kommunikáció – amely e kötet vezérfonalát jelenti – mint fogalom, ma talán kevésbé népszerű, izgató, mint másfél, két évtizede, mikor elterjedt hazánkban. Mára intézményesült, professzionalizálódott. Tanácsadók, kutatóintézetek és cégek sokasága fedi le a fizetőképes keresletet. Mindenki tudja, hogy ahogy az Európai Unió projektjei esetében is, a költségvetés tervezésekor kötelező néhány százalékot kommunikációra elkülöníteni.

Ez a megközelítés, a „mindennek van egy kommunikációs szelete”, a kérdéskör meglehetősen szimpla és valóban kevésbé érdekes értelmezése. Van azonban egy ennél radikálisabb fel fogás, amely e kötet írásaiból is kibontható. A modern hatalomgyakorlásból nem tűnik el az „erőszak legitim alkalmazásának” lehetősége, de fontosabb lett a „lelkek és az elmék megnyerése”, ha úgy tetszik, korunk Gramsci primátusát hozta el Weber felett. Ha ezt elfogadjuk, akkor a politikai kommunikáció máris kilép az előbbi „érdekes részterületi” megközelítésből és egy általánosabb szinten mutatja meg magát. Hiszen a „lelkek és elmék” megnyerésének elsődleges terepe a kommunikáció, az, ahogy elgondoljuk, elbeszéljük, illetve vitákban képviseljük az általunk látni vélt valóságot. Ám ahogy e hegemonia jelentősége nő, úgy lesz ennek elérése egyre macerásabb és komplikáltabb.

A politikai kommunikáció iránt érdeklődők nagyon hamar találkoznak azzal a gondolattal, hogy ez a terület három társadalmi alrendszer a politika, a média és a közönség egymást átfedő, rész-halmazaként határolható le. E három szféra közötti kölcsönhatások rajzolják ki azt a teret, amelyben a politikai kommunikáció jelenségeit értelmezzük. Szociológiai szempontból érdemes megemlíteni,

hogy e három, egymásba fonódó, egymásba kapaszkodó rész-halmaz beágyazódik a társadalmi értékek, tradíciók, elvárások bonyolult rendszerébe. Egy-egy üzenet, közlés vagy kezdeményezés sikerességét ezek is nagyban befolyásolják.

Ebből adódóan, miközben a politikai kommunikáció meghatározza azt, hogyan alakíthatjuk a világot, ez a változó világ maga is drámaian alakíthatja a politikai kommunikációt. És könnyű belátni ez a világ ebben a széthúzott, három plusz egyes szerkezetben (politika, média, közönség + társadalmi normák, tradíciók) igazán brutális változásokon megy keresztül. Akár az egyes területekre összpontosítunk, akár az oda- visszahatások bonyolult hálózataira, ezekben a témákban csak egy dolog az, ami állandó, a radikális változás.

Nem véletlen, hogy a politikai kommunikáció felfutása a múlt évezred végén, nagyjából egybeesett a kereskedelmi televíziók indulásával. A hazai viszonyok között ez jelentette az első sokkot, a castellsi maxima érvényesülését: habár a politika lényege örök, nevezetesen a hatalom megszerzése és megtartása, de ahogyan ez történik az információs korban méltán tekinthető sajátosnak és újszerűnek.

A társadalomtudományi fogalmak és paradigmák nem jók vagy rosszak, többnyire – néhány kóklerségtől eltekintve – nem igazak vagy hamisak, pusztán hasznosak vagy haszontalanok abban az értelemben, mennyiben segítenek a valóság megragadásában és magyarázatában. Ezúttal csak egyetlen dimenziót kiragadva e komplexitásból: ma, amikor a szemünk előtt tűnik el – pontosabban: alakul át – az előző korszak „hegemónia-gyártó” média mechanizmusa, a televízió, válik köddé a nyomtatott sajtó a politikai kommunikáció relevanciája nagyobb, mint valaha. Sokak szerint az új digitális univerzumban minden átalakul. De nem kell átadni magunkat a revolucionista hevületeknek, hogy elfogadjuk, a kommunikáció szerkezete, mintázatai és tartalma a szemünk előtt változik meg. Következésképpen az új információs rezsimnek, működési módnak a politikára illetve az életünkre gyakorolt hatásának megértése alighanem elemi szükséglet lesz a következő időszakban is. Izgalmas utazás lesz, hiszen jelenleg csak elnagyoltan látjuk ennek az új szerkezetnek az alapvonalait és keveset tudunk a működéséről. Nem könnyű eldönteni,

hogy a Nagy Átalakulássá összeálló sok kis transzformációból mi lesz maradandó és mi tűnik el akár éppolyan sebességgel, mint ahogy feltűnt.

E kötet tanulmányai, a maguk sokszínű témaválasztásával, különféle módszertanú és fókuszú értelmezésekkel és szerteágazó érvelésével ezt a teremtő káoszt is érzékeltetik – bizonyítva egyúttal, hogy a megértő racionalitással közeledve ezen friss jelenségek megértéshez is lehetséges közelebb jutni.

Budapest, 2014. szeptember 21.

Dessewffy Tibor